

Podsumowanie trzeciego badania ilościowego wpływu (QIS3)

W dniach od 2 kwietnia do 29 czerwca 2007 r. Komitet Europejskich Nadzorów Ubezpieczeń i Pracowniczych Funduszy Emerytalnych (CEIOPS) przeprowadził trzecie badanie ilościowe wpływu (QIS3) wśród europejskich zakładów ubezpieczeń. Badaniem QIS3 zostały objęte zarówno pojedyncze zakłady ubezpieczeń, jak i ubezpieczeniowe grupy kapitałowe, które podlegają nadzorowi w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W Polsce badanie koordynowała Komisja Nadzoru Finansowego.

W Polsce w badaniu udział wzięły 24 krajowe zakłady ubezpieczeń oraz dwie ubezpieczeniowe grupy kapitałowe. Wśród 24 zakładów ubezpieczeń było 9 zakładów ubezpieczeń na życie oraz 15 zakładów ubezpieczeń pozostałych osobowych i majątkowych. Uczestnicy badania mają dominujący wpływ na polskim rynku ubezpieczeń. Zakłady ubezpieczeń na życie biorące udział w badaniu QIS3 mają 74% udziału w rynku mierzonego wielkością rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto wg stanu na 31 grudnia 2006 r., natomiast zakłady ubezpieczeń majątkowych 81% udziału w rynku mierzonego wielkością składki przypisanej brutto za 2006 rok. Spośród 24 zakładów uczestniczących w badaniu, 14 z nich uzupełniło wyniki ilościowe komentarzami zawartymi w odpowiedziach na pytania jakościowe.

Prezentowane wyniki badania dotyczą głównie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, środków własnych, wymogów kapitałowych oraz współczynników wypłacalności zakładów ubezpieczeń i ubezpieczeniowych grup kapitałowych.

Rezerwy techniczno - ubezpieczeniowe

Zakłady ubezpieczeń wyceniały rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe według nowo proponowanych zasad, tj. jako sumę najlepszego oszacowania (*best estimate*, BE) oraz narzutu bezpieczeństwa (*risk margin*, RM), przy czym najlepsze oszacowanie rezerw należało policzyć w ujęciu brutto jak i na udziale własnym.

Dla wszystkich zakładów ubezpieczeń na życie oraz dla większości zakładów ubezpieczeń pozostałych osobowych i majątkowych wartość rezerw ustalanych zgodnie z proponowanymi zasadami wyceny była niższa niż wartość rezerw wycenianych zgodnie z obecnymi standardami. Wartość rezerw wg proponowanych zasad wyceny wg stanu na 31 grudnia 2006 r. była niższa średnio o około 35% w ubezpieczeniach na życie oraz o około 15% w ubezpieczeniach majątkowych. Dla jednego zakładu ubezpieczeń na życie wartość najlepszego oszacowania rezerw była ujemna, co oznacza, że oczekiwane wpływy pieniężne będą wyższe niż oczekiwane wypływy pieniężne dla zawartych umów ubezpieczenia. Cztery zakłady ubezpieczeń majątkowych miały niższe rezerwy od rezerw wycenionych zgodnie z proponowanymi zasadami.

Narzut bezpieczeństwa w rezerwach wyznaczony zgodnie z metodą kosztu kapitału wyniósł średnio 11,4% najlepszego oszacowania rezerw w ubezpieczeniach na życie, podczas gdy w ubezpieczeniach nie na życie 7,0%. Oznacza to, iż wartość rynkowa rezerw wg proponowanych zasad wyceny jest o tyle wyższa od wartości rezerw wynikających z przepływów pieniężnych.

Środki własne

Zakłady ubezpieczeń biorące udział w badaniu QIS3 wykazywały swoje środki własne w rozbiciu na poszczególne elementy kapitału. Wartość środków własnych ustalonych zgodnie z proponowanymi zasadami wyceny aktywów i zobowiązań w większości zakładów ubezpieczeń była większa niż wartość środków własnych ustalona zgodnie z obecnymi zasadami wyceny, przy czym dla ogółu zakładów ubezpieczeń na życie uczestniczących w badaniu QIS3 była wyższa o około 190%, natomiast dla ogółu zakładów ubezpieczeń nie na życie uczestniczących w badaniu QIS3 o około 46%.

Wyższe środki własne wynikały przede wszystkim ze zmniejszenia się wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, przede wszystkim dla ubezpieczeń na życie. W związku z tym, dominującym elementem środków własnych zakładów ubezpieczeń na życie, z uwagi na proponowane zasady wyceny, może zostać kapitał wynikający z różnic w zasadach wyceny aktywów i zobowiązań. Pozostałe elementy dostępnego kapitału stanowiąc będą kapitał podstawowy opłacony oraz zyski/straty z lat ubiegłych. W zakładach ubezpieczeń nie na życie to one mogą być dominującym elementem środków własnych.

Prawie wszystkie zakłady ubezpieczeń wykazywały środki własne jedynie pierwszej kategorii, tzn. te, które mają najlepsze własności do absorbowania strat finansowych. Tylko jeden uczestnik badania, wykazał element kapitału nienależący do środków własnych pierwszej kategorii. Jest to kapitał podstawowy nieopłacony zaliczany do środków własnych drugiej kategorii. Żaden z zakładów ubezpieczeń nie wykazał pożyczek podporządkowanych jako środków własnych na pokrycie wymogów finansowych.

Wymogi kapitałowe

Z badania wynika, że docelowy, wyższy kapitałowy wymóg wypłacalności SCR wyznaczony zgodnie z zaproponowaną formułą standardową SCR, był, średnio rzecz biorąc, wyższy niż ówczesny margines wypłacalności 2,5 razy dla zakładów ubezpieczeń na życie i 3 razy dla zakładów ubezpieczeń pozostałych osobowych i majątkowych. W związku z faktem, iż zakłady ubezpieczeń prawdopodobnie będą wykazywać wyższe środki własne jako konsekwencja zmian zasad wyceny aktywów i zobowiązań, „efektywny” wzrost wymogu wypłacalności może być nieznaczny, a w przypadku ogółu zakładów ubezpieczeń na życie biorących udział w QIS3, nowy kapitałowy wymóg wypłacalności, po uwzględnieniu efektu pokrycia części nowego wymogu przez kapitał wynikający ze zmian zasad wyceny, byłby niższy niż margines wypłacalności.

Drugim, co do zasady niższym od SCR, wymogiem wypłacalności jest minimalny wymóg kapitałowy MCR. Uczestnicy wyznaczali wymóg MCR zgodnie z dwoma alternatywnymi metodami pomiaru ryzyka rynkowego. Zgodnie z alternatywą 1, wymóg MCR dla ryzyka rynkowego wyznaczany był czynnikowo (tj. jako odpowiedni procent ekspozycji na ryzyko), natomiast zgodnie z alternatywą 2 wymóg MCR dla ryzyka rynkowego wyznaczany był scenariuszowo (tj. przy zmienionej strukturze terminowej stóp procentowych). Dodatkowo zakłady ubezpieczeń wyznaczały MCR zgodnie z propozycją CEA (*Comité Européen des Assurances*), organizacji zrzeszającej izby i związki ubezpieczeniowe z 33 krajów europejskich, tj. MCR jako ustalony procent SCR (metoda kompaktowa).

Obliczony zgodnie z proponowanymi sposobami jego wyznaczania, wymóg MCR był dla większości zakładów ubezpieczeń niższy niż margines wypłacalności. Z wyjątkiem jednego zakładu ubezpieczeń wymóg MCR był niższy niż wymóg SCR. MCR wynosił średnio ok. 33% wymogu SCR. Jedynie wymóg MCR2 dla zakładów ubezpieczeń na życie wynosił średnio ok. 22% wymogu SCR.

Należy zwrócić uwagę, iż dla zakładów ubezpieczeń na życie stosunek wymogu MCR do wymogu SCR, wyznaczonych zgodnie z proponowanymi formułami, jest bardzo zróżnicowany, a dla jednego zakładu wymóg MCR1 jest wyższy niż wymóg SCR. Niespójność podejścia do wyznaczania MCR (podejście czynnikowe) i SCR (podejście czynnikowo-scenariuszowe) jest przyczyną takich relacji i będzie ona przedmiotem dalszych prac grupy roboczej CEIOPS ds. wymogów finansowych.

Wypłacalność

Według odpowiedzi wszystkie zakłady ubezpieczeń uczestniczące w badaniu QIS3 posiadały środki własne, ustalone zgodnie z proponowanymi zasadami wyceny aktywów i zobowiązań, na pokrycie minimalnego wymogu kapitałowego MCR. Oznacza to, iż żaden

z tych zakładów ubezpieczeń nie musiałyby być dokapitalizowane w tym zakresie, gdyby wg stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. obowiązywały proponowane zasady wyceny i metody wyznaczania wymogów kapitałowych. Z wyjątkiem trzech zakładów ubezpieczeń nie na życie, pozostali uczestnicy badania posiadali także wystarczające środki własne na pokrycie wyższego wymogu kapitałowego, tj. SCR.

Stosunek kapitałowego wymogu wypłacalności SCR dla ubezpieczeniowych grup kapitałowych, wyznaczonego zarówno w oparciu o skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy jak i w oparciu o formułę standardową określoną w specyfikacji technicznej badania QIS3, do sumy wymogów SCR dla zakładów ubezpieczeń wchodzących w skład tej grupy był bardzo zróżnicowany dla 2 polskich uczestników badania.

Najważniejsze problemy i przewidywane obszary dla dalszych prac w CEIOPS

Wyniki badania QIS3 oraz uwagi zakładów ubezpieczeń przekazane w odpowiedziach na pytania jakościowe wskazują, iż rozwiązania zaproponowane przez CEIOPS w badaniu QIS3 są w wielu miejscach zgodne z oczekiwaniami rynku. Niemniej jednak niektóre propozycje wymagają zmiany lub doprecyzowania. Są to przede wszystkim:

- a) formuła wyznaczania wymogu MCR, ponieważ wymóg MCR dla części zakładów ubezpieczeń na życie był ujemny albo wyższy niż SCR,
- b) sposób wyznaczania redukcji wymogu wynikającej z możliwości podziału zysków w ubezpieczeniach na życie, ponieważ otrzymane wyniki nie są zgodne z oczekiwaniami,
- c) metodologia kosztu kapitału, ponieważ uczestnicy badania zgłosili do niej wiele zastrzeżeń,
- d) kalibracja parametrów formuły standardowej SCR, ponieważ uczestnicy badania zgłosili do niej wiele zastrzeżeń,
- e) doprecyzowania sposobu wyceny lokat w jednostkach powiązanych, sposobu podziału elementów środków własnych na poszczególne kategorie oraz sposobu wyznaczania wymogów kapitałowych dla ubezpieczeniowych grup kapitałowych, ponieważ brak precyzyjnych instrukcji powodował różne ich interpretacje, a tym samym nieporównywalne wyniki.